

**Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет**

***Сутність та перспективи
впровадження
електронної демократії в Україні***

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Вінниця, 15 листопада 2016 р.)**

**Вінниця
ВНТУ
2017**

ПРИЧИНИ ПРОБЛЕМНОЇ ДЕМОКРАТІЇ В Е-ПРОЦЕСАХ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Громадська організація «Подільська агенція регіонального розвитку»

Анотація

У доповіді розглянуто сучасний стан процесів електронного урядування та електронної демократії в Україні. Основний акцент доповіді полягає у висвітленні причин проблемної е-демократії та неучасті громадян в процесі прийняття державотворчих рішень.

Ключові слова: електронна демократія, е-урядування, е-партисипація, е-участь, інструменти е-демократії, процес прийняття рішень, демократія, громадяни.

Abstract

This speech is focused on the e-participation concepts and their effect on the current situation in Ukraine in the sphere of e-democracy and e-government. The main accent is made on the causes of e-democracy problem and non-participation of civil society in the state decision-making processes.

Keywords: electronic democracy, e-government, e-participation, e-democracy tools, decision-making process, democracy, civil society.

Процеси е-демократії є дуже важливими для становлення і розвитку держави в сучасному інформаційному суспільстві. Можливість скористатись засобами ІКТ для прийняття рішення в державотворчих процесах для громадян є одним із основних постулатів е-демократії.

В Україні спостерігається тенденція до активізації процесів, пов'язаних з електронним урядуванням та електронною демократією. Про це свідчать результати досліджень Організації Об'єднаних Націй з електронного урядування. Так, відповідно до зазначеного рейтингу е-урядування, за 2 роки з 2014 до 2016 року Україна піднялась на двадцять п'ять позицій (з 87 на 62 місце із 193 країн-членів ООН) і на сорок п'ять позицій в індексі е-участі (з 77 на 32 місце із 193 країн-членів ООН) [1].

Проте, однією із основних проблем е-демократії та е-урядування на сучасному етапі в державі є низька обізнаність цільової аудиторії (громадян) із можливостями використання вже наявних інструментів е-демократії.

Згідно з даними дослідження, проведеним Київським міжнародним інститутом соціології в лютому 2015 року, 79% респондентів ніколи не чули терміну «е-демократія». А лише 14% респондентів розуміють значення терміну «електронне урядування» [3]. Це, безперечно, вказує на низький рівень обізнаності громадян у цій сфері.

Очевидно, що громадяни не можуть ефективно використовувати існуючі та в подальшому потенційні можливості у сфері е-урядування, якщо вони не володіють достатнім рівнем компетенції у цій сфері. Адже, відповідно до Зеленої книги державної політики у сфері електронного урядування в Україні, інструменти електронної демократії повинні посилити спроможність людей забезпечувати врахування їх пріоритетів і вносити пропозиції до розроблення конкретних програм державної політики [2].

Оскільки громадяни не знають про ці можливості, вони не можуть ними скористатись ефективно. Це у свою чергу сприяє розвитку цифрового розриву, у порівнянні з іншими країнами.

Одна із причин полягає в тому, що інформаційні технології (ІТ) без соціальної інженерії, по суті, тільки імітують демократію, а не творять її. Адже, на даному етапі, відповідно до вищезгаданих досліджень, очевидно, що вже існують певні процедури та механізми процесів прийняття рішень за участі громадян. Проте, не має найголовнішого компоненту – участі самих громадян.

Це призводить до парадоксу творення «фальшивої демократії», коли фахівці спрямовують зусилля для творення інструментів е-демократії, а цільовій групі про них не відомо, чи громадяни не мають достатнього рівня компетенції для використання цих ресурсів, або просто нема зацікавленості у використанні якогось конкретного інструменту.

Для цього потрібно зосередити увагу на використанні ефективних практик функціонування е-демократії, підвищувати компетенцію всіх громадян і заохочувати їх до активної участі у державотворенні через е-участь.

Якщо комбінувати зусилля ІТ-спеціалістів, громадських активістів та представників влади і бізнесу, то у результаті отримаємо всесторонню оцінку потреб сучасного суспільства та дієвих механізмів впровадження інструментів електронної демократії.

Адже, відповідно до експертного опитування Подільської агенції регіонального розвитку «Практика використання інструментів електронної демократії в Україні» в 2016 році, більшість громадських діячів (98,8%) переконані у необхідності проводити заходи із підвищення рівня громадянської освіти у сфері е-демократії.

Більшість опитаних експертів переконані, що громадським активістам не вистачає таких знань або навичок в сфері е-демократії: знань у сфері кібербезпеки (57,7%), навичок із захисту інформації (55,4%), знань щодо існуючих ІТ-ресурсів, мобільних додатків тощо (54,1%), знань щодо залучення людей до збору коштів через мережу інтернет («crowdfunding») (53,1%). Також представники громадського сектору вважають, що їм не вистачає знань або навичок у сфері ефективного використання онлайн-ресурсів та пошуку даних (47,7%). Інтернет-технології мають неймовірні можливості, і одним із дієвих інструментів електронної демократії може стати пошук односторонніх онлайн та залучення людей до спільної діяльності («crowdsourcing»). Здебільшого ця технологія реалізовується через соціальні мережі. Наразі вона лише набирає популярності в Україні. Одним із найяскравіших прикладів її використання в нашій державі став так званий «е-Майдан». 43,3% респондентів опитування зазначили, що хотіли б отримати більше знань та навичок у сфері краудсорсингу [4].

Ці дані свідчать про готовність громадських активістів брати участь в процесах е-демократії, у випадку отримання необхідних знань та навичок. Проте, навіть серед експертного середовища є відсоток респондентів, який не бачить необхідності у використанні інструментів е-демократії (5,9%) [4].

Відсутність результативних практик у сфері е-демократії чи необізнаність громадян сприяє підвищенню недовіри до існуючих чи потенційних сервісів е-демократії. Оскільки, на даний момент у пересічних громадян нема довіри до того, що механізми працюють, це, відповідно, не стимулює до залучення нових представників цільової аудиторії.

Отже, на даний момент існує низький рівень компетентності громадян стосовно е-урядування загалом, та використання інструментів зокрема. Також, варто зазначити існування недовіри громадян до результативності взаємодії з владою. Це все призводить до того, що процеси електронної демократії сповільнюються, а кінцевий споживач (громадянин) не залучається до процесу прийняття рішення в державотворенні.

Також, в Україні існує проблема з інфраструктурним компонентом. Згідно з Індексом Телекомунікаційної Інфраструктури (ТІІ) в рамках дослідження е-урядування ООН, Україна отримала показник 0.3968 з 1. Дані, які брались до уваги: відсоток осіб, які використовують Інтернет; зафіксовані підписки на стаціонарний телефонний зв'язок; підписки на мобільний зв'язок; зафіксовані підписки на провідний ширококутний доступ до мережі Інтернет; зафіксовані підписки на безпроводний ширококутний доступ до мережі Інтернет (у розрахунку на 100 жителів) [1].

Саме тому, варто звернути увагу на посилення інфраструктурної компоненти для ефективного функціонування електронної демократії. Адже, саме наявність матеріально-технічної бази є необхідною умовою для розвитку е-грамотності населення, що, в свою чергу, призведе до залучення до е-участі.

Отже, в Україні процеси е-демократії сповільнюються через ряд причин. Одними з них є низький рівень компетентності громадян стосовно е-демократії загалом, та використання інструментів зокрема; недовіра громадян до результативності взаємодії з владою; недостатній розвиток телекомунікаційної інфраструктури.

На даний момент потрібно зосередити діяльність фахівців на процесах е-участі, підвищенні рівня обізнаності громадян у сфері е-демократії та формуванні навичок використання інструментів е-демократії.

Для залучення громадян у процес прийняття державотворчих рішень, потрібно створювати не тільки глобальні та національні продукти е-демократії. На даному етапі, варто акцентувати увагу

також і на створенні локальних продуктів для конкретних населених пунктів, адже це сприятиме ефективнішому залученню громадян.

Наявність потрібних сервісів для споживача на локальному рівні сприятиме зростанню довіри до інструментів е-демократії загалом, а також допоможе підвищити обізнаність громадян з механізмами використання електронної демократії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. United Nations E-Government Survey 2016. E-Government in Support of Sustainable Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN96407.pdf> (дата звернення 12.11.2016). – Назва з екрана.

2. Зелена книга державної політики у сфері електронного урядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://e-zakon.org/2142a/> (дата звернення 11.11.2016). – Назва з екрана.

3. Дослідження «е-Уряд та е-Демократія: Що думають Українці?» [Електронний ресурс]. – Київ, 2015. – Режим доступу : http://egap.in.ua/biblioteka/e-uryad-ta-e-demokratiya/?wpdmdl=5576&ind=2JRRxjaq4hRkpIa8D4yzGZ4M99mjTqRQJVaMednhGEunIw9uKitXB9BEvQVoRTCqt3SQyDisYyOp57izgAOYP0tpByFGNE1in1qum_X6fHpbv13YvTiOETNrl--dUUrZICsMpBRet2PGkg1dgYVsng (дата звернення 12.11.2016). – Назва з екрана.

4. Результати експертного оцінювання Практика використання інструментів електронної демократії громадськими організаціями в Україні. [Електронний ресурс] / О. Гречко, І. Когут, О. Левченко, А. Яскевич// Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0B-bC7Ah8JpqlR05RWGpIWnBjamM/view> (дата звернення 10.11.2016). – Назва з екрана.

Левченко Олег Васильович — аспірант кафедри інформаційної політики та електронного урядування Національної академії державного управління при Президентіві України, виконавчий директор ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», м. Вінниця

Сакалаш Софія Євгенівна — магістр міжнародних відносин, проектний менеджер з електронного урядування ГО «Подільська агенція регіонального розвитку», м. Вінниця, s.sakalosh@pard.org.ua

Науковий керівник: **Семенченко Андрій Іванович** — д. держ. упр., проф., Директор Інституту керівних кадрів Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Київ

Levchenko O. V. — postgraduate student of the Department of Information Policy and Electronic Governance at National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Executive director of NGO «Podolian agency for regional development», Vinnytsia

Sakalosh S. Ye. — master degree in the international relations, project manager in the sphere of e-governance of NGO «Podolian agency for regional development», Vinnytsia, s.sakalosh@pard.org.ua

Supervisor: **Semenchenko A. I.** — doctor of sciences of Public Administration, professor, Director of the Institute of senior executive service NAPRA, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine. Kyiv